

17.01.2016

לכבוד	לכבוד	לכבוד
שר הבינוי והשיכון	שר האוצר ויו"ר מועצת מקרקעי ישראל	היועץ המשפטי לממשלה
מר יואב גלנט	מר משה כחלון	עו"ד יהודה ויינשטיין
באמצעות פקס : 02-5824111	באמצעות פקס : 02-5695335	באמצעות פקס : 02-6467001

שלום רב,

הנדון: אי חוקיות הקצאה ייעודית של קרקעות לציבור היהודי-דתי

הובא לידיעתנו כי בכוונת היועץ המשפטי לממשלה ורשות מקרקעי ישראל (להלן: "הרשות"), לקיים דיון עקרוני ובחינה מעמיקה לחוקיות הקצאת קרקעות ייעודית לציבור היהודי הדתי/דת-לאומי/שומר דת ומסורת ישראל (להלן: "הציבור הדתי"). לאור השלכתה הצפויה של קביעה זו על זכויותיו של הציבור הערבי בישראל, באם תתקבל, אנו מגישים עמדה זו ומבקשים כי היא תובא בפני הגורמים הרלוונטיים שידונו בנושא ויחליטו בו. עמדתנו שנציג כאן היא שאימוץ מדיניות המאפשרת הקצאה ייעודית לציבור היהודי דתי פוגעת בעקרון השוויון, איננה לתכלית ראויה ואינה מידתית.

א. רקע:

1. עניין הקצאת קרקעות ושיווקן לציבור הדתי בצורה ייעודית עלה לאחרונה לדיונים בעקבות זכיית חברת "באמונה דיור לציבור הדתי בע"מ", חברה הפועלת לשווק את יחידות הדיור אותם היא בונה לציבור הדתי-לאומי, במכרז בשכונת כרמי גת שבקרית גת.
2. בנוסף, במספר מכרזים שפורסמו לאחרונה לחכירת מגרשים, הן לקבלנים והן לבנייה עצמית, צוין כי היישוב בו נמצאים המקרקעין נשוא המכרז הינו "יישוב המקיים אורח חיים של שומרי דת ומסורת ישראל". כך למשל היה במכרזים אשר פורסמו לשיווק מגרשים ביישובים אלומה, אבן שמואל, ניצן, זבדיאל, מרכז שפירא ואחרים. אומנם, למיטב הבנתנו, תנאי זה של קיום אורח חיים "שומר דת ומסורת ישראל" לא היווה תנאי סף להשתתפות במכרזים, אך עם זאת, אנו סבורים כי עצם ציון התנאי יש בו כדי לגרום למעין "אפקט מצנן" שכתוצאה ממנו מועמדים פוטנציאלים שאינם ממלאים אחר דרישה זו ימנעו מלגשת למכרז כלל.

== מצ"ב רשימה לדוגמה של מכרזים אלה והמסומנת כנספח א'.

ב. עקרון השוויון בשיווק קרקעות ציבוריות ובדירור:

3. הלכה ידועה היא כי הזכות לשוויון הינה זכות חוקתית,¹ ועל כן היא מחייבת את הרשות המנהלית, בהיותה נאמן של הציבור כולו, בכל פעולה מפעולותיה, בין אם פעולות אלה הן במישור הציבורי, במישור הפרטי, ואף אם הן נעשות דרך גופים שלישיים.² מן זכות זו נגזר גם עקרון הצדק החלוקתי שנועד להבטיח חלוקה חברתית צודקת של המשאבים. בית המשפט העליון ביסס עקרון זה בפסק דינו בעניין **עמותת שיח חדש** וקבע כי זהו אינטרס ציבורי חשוב ביותר כי חלוקת משאבי קרקע על ידי המדינה, או הרשויות הפועלות מטעמה, תיעשה באופן הוגן, צודק וסביר.³
4. היותם של המקרקעין משאב ציבורי חיוני, יקר ערך, מוגבל בכמותו וש-93% ממנו מנוהלים על ידי רשות מקרקעי ישראל, מחייב הקפדה יתרה כי ניהולם ייעשה "בהגינות ובשוויון ועל-פי כללי המינהל התקין".⁴ גם חוק חובת המכרזים, התשנ"ב-1992 (להלן: "**חוק המכרזים**") נותן ביטוי לחובה של רשויות המינהל לכבד את הזכות לשוויון בהתקשרויות שלהן - כולל התקשרויות של רשות מקרקעי ישראל עם קבלנים - בקובעו כי, ככלל, חלה על התקשרויות אלה חובת מכרז פומבי הנותן לכל אדם הזדמנות שווה להשתתף בו.⁵ במכרז מעין זה, מנוע עורך המכרז מקביעת תנאי השתתפות למציע שאינן מתחייבים מאופיו או ממהותו של המכרז.⁶

ג. הפרדה בדירור על בסיס השתייכות לאומית/דתית – הבחנה לא רלוונטית ומפלה:

5. מתוך תפיסה זו, בית המשפט העליון כבר פסק כי השתייכות לאומית או דתית אינה מהווה כשלעצמה הצדקה ליצירת קבוצות שוויון שונות שיש מקום להפרדה ביניהן במגורים, וכי פרקטיקה זו הינה, בהגדרה, מפלה:

"בית-המשפט העליון [בארה"ב – מ.מ.] החליט (בפרשה של Brown [v. Board of Education of Topeka (1954)] כי מדיניות של "נפרד אבל שווה" ("separate but equal") הינה מעצם טבעה בלתי שווה ("inherently unequal"). ביסוד גישה זו מונחת התפיסה כי הפרדה משדרת עלבון כלפי קבוצת מיעוט המוצאת מן הכלל, מחדדת את השוני בינה לבין האחרים, ומקבעת תחושות של נחיתות חברתית. ביטוי לגישה זו ניתן בסעיף 3 לאמנה הבין-לאומית בדבר ביעורן של כל הצורות של אפליה גזעית."⁷

6. יחד עם זאת, בעניין **כבל** הכיר בית המשפט העליון בקבוצת החרדים כזכאית לדירור נפרד. ולגביה נקבע כי "חרדים ראויים וזכאים, אם אך יחפצו בכך, כי נעשה כמיטבנו להקצאת מקומות דירור

¹ בג"ץ 5023/91 פורז נ' שר הבינוי והשיכון, פ"ד מו(2) 793, פס' 11 (1992); בג"ץ 244/00 עמותת שיח חדש, למען השיח הדמוקרטי נ' שר התשתיות הלאומיות, פ"ד נו(6) 25, 64 (2002) (להלן: "עמותת שיח חדש").

² בג"ץ 6698/95 קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד נ"ד(1) 258, פס' 21-23 לפסק דינו של כב' הנשיא ברק (2000); רע"א 5817/95 רוזנברג נ' משרד הבינוי והשיכון, פ"ד נ"ד(1) 221, פס' 2 לפסק דינו של כב' השופט חשין (1995).

³ עניין עמותת שיח חדש, לעיל ה"ש 1, בעמ' 64-65.

⁴ עניין פורז, לעיל ה"ש 1, בפס' 11.

⁵ ס' 2(א) לחוק; ראו לענין זה: ע"א 95 / 1444 עיריית אילת נ' מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד מט(3) 749 (1995); עע"מ 1966/02 המועצה המקומית מג'אר נ' ג'מאל אברהמים, פ"ד נו(3) 505 (2003).

⁶ ס' 2א' לחוק.

⁷ קעדאן, לעיל ה"ש 2, בפס' 30.

ייחודיים להם, כדי לאפשר להם להוסיף ולקיים את אורחות חייהם".⁸ עמדה דומה הובעה בהקשר של העיר החרדית אלעד בפסק הדין בעניין **עם חופשי**.⁹

7. לעומת זאת, הציבור הדתי הלא חרדי אינו מהווה קבוצה ייחודית שמוצדק להקצות לה קרקעות לדיוור נפרד. ראשית כל, הדתיים אינם קבוצה המקיימת אורח חיים יומיומי השונה באופן מהותי מן קבוצת הרוב בישראל וגם אינם מתייחסים אל עצמם כקבוצה תרבותית נפרדת. שנית, גם אם קיימת שונות תרבותית מסוימת, אין היא מצדיקה מגורים מופרדים והומוגניים כדי להגן עליה מפני היטמעות כפויה בקבוצת הרוב. יעידו על כך שנים רבות של מגורים בשכונות מעורבות וכן השתלבות כמעט מלאה בחיי התעסוקה והמסחר הכלליים, מבלי שהדבר היווה איום על הקבוצה ועל מאפייניה הייחודים כפי שהדבר מתבטא בהצלחה לשמר מערכת חינוך נפרדת ואף בהתארגנות פוליטית ייחודית. בעניין זה ציינה הנשיאה לשעבר השופטת ביניש בפסק הדין בעניין **סבא**, כי "ייתכן כי יש ממש בטענה שהציבור הדתי לאומי אינו בגדר קבוצת מיעוט הדורשת הגנה על מאפייניה הדתיים והתרבותיים הייחודיים".¹⁰

8. המשפט הבינלאומי והספרות הכירו בזכות של קבוצה לדיוור נפרד והומוגני בשל היותה "קבוצה ייחודית" בהתקיימות שלושה תנאים מצטברים. ראשית, מדובר בקהילה שמהווה, במדינה בה היא חייה, מיעוט אתני, לאומי, לשוני, תרבותי או דתי. שנית, ניהול חיי היומיום של מיעוט זה ואורח החיים שלו שונים באופן מובהק מאוכלוסיית הרוב או מהאוכלוסייה הדומיננטית. ושלישית, מגורים מופרדים והומוגניים נדרשים לשם הגנה על תרבותו ואורחות חייו של מיעוט זה מפני היכחדות והתבללות כפויה בקבוצת הרוב.¹¹ במישור המשפט המשווה הוכרה זכותן של אוכלוסיות מיעוט מסוימות לאוטונומיה טריטוריאלית שבאמצעותה הן קובעות מי רשאי להתגורר בשטחים שלהן כגון הילידים בארה"ב, בקנדה, באוסטרליה והמיעוט דובר הצרפתית בקנדה. מבלי להביע עמדה לגבי הקריטריונים, נכונותם ויישומם הראוי, ברור כי גם לפי קריטריונים אלה הציבור הדתי הלא חרדי אינו מהווה קבוצה ייחודית שמוצדק להקצות לה קרקעות לדיוור נפרד.

9. לאור כל האמור לעיל, הציבור הדתי אינו מהווה קבוצה ייחודית שמוצדק להקצות לה קרקעות בצורה ייעודית ומדירה ועל כן הקצאת קרקע ייעודית כאמור הינה מפלה ואיננה משרתת תכלית ראויה.

ד. פגיעה בשוויון של אוכלוסיית הפלסטינים אזרחי המדינה:

10. ובכל מקרה, הקצאה ייעודית מוצדקת - בשונה מהקצאה ייעודית לדתיים שאינה מוצדקת - צריכה להיות:

"על-פי שיקולים ענייניים ורלוונטיים, שיקולים המצדיקים הקצאה נפרדת של קרקע בתנאים הוגנים הנקבעים על-פי אמות-מידה

⁸ בג"ץ 1/98 כבל נ' ראש ממשלת ישראל, פ"ד נג(2) 241, 256 (1999). אמנם יש הקוראים את פסק דין **אביטן** כהכרה בבוואים בנגב כקבוצה ייחודית הזכאית לדיוור נפרד אך בית המשפט בפסק הדין לא ביסס את החלטתו על ייחודה של קבוצה זו אלא על שני נימוקים אחרים. ראשית, קיומו של אינטרס ציבורי לממשלה ביישוב הבדואים ביישובי קבע וכי תנאי הכרחי למימוש בהצלחה של אינטרס זה הינו הבטחת דיוור מופרד. שנית, בית המשפט ראה בהקצאה ייעודית זו כסוג של העדפה מתקנת. בג"ץ 528/88 **אביטן נ' מינהל מקרקעי ישראל**, פ"ד מד(4) 297, פס' 6-9 (1989).

⁹ בג"ץ 4906/98 **עמותת "עם חופשי" לחופש דת ומצפון חינוך ותרבות נ' משרד הבינוי והשיכון**, פ"ד נד(2) 503, 508 (2000).

¹⁰ עע"מ 1789/10 **סבא נ' מינהל מקרקעי ישראל** (פורסם במאגרים, 07.11.2010).

¹¹ ראו לעניין זה: איל בבנשתי "נפרד אבל שווה" בהקצאות מקרקעי ישראל למגורים" עיוני משפט כא(3) 769 (1998).

שוויוניות; תנאים המביאים בחשבון חלוקה ראויה של המשאבים במסגרת התכניות הכלל-ארציות והאזוריות של משרד הבינוי והשיכון, ותוך מתן הטבות הנקבעות על-פי עקרונות זהים לכלל האוכלוסייה, ללא הפליה"¹²

כלומר, תנאים אלה צריכים להיות זהים לכלל האוכלוסייה ולקחת בחשבון גם את הצרכים, ציפיות האוכלוסין וקצב הגידול הצפוי של הקבוצות השונות.¹³

11. לכן, ההחלטה על הקצאה ייעודית של קרקע לציבור היהודי דתי, במידה ותתקבל, פוגעת בעיקרון השוויון גם במובן זה שהיא מתעלמת כלל מהצרכים של האוכלוסייה הפלסטינית הילידה בישראל ותצטרף למדיניות ארוכת שנים בנושאי דיור והקצאת קרקעות המפלה והמדירה קבוצה זו.

12. רובם המוחלט של הפלסטינים אזרחי ישראל מתגוררים בכ-139 יישובים ערביים מוכרים ששטח השיפוט שלהם משתרע על קרוב ל-3% בלבד משטח המדינה, וברובו המוחלט הינו שטח בבעלות פרטית. מאז 1948, למרות הריבוי הטבעי והגידול של האוכלוסייה, שטח השיפוט של היישובים לא רק שלא הורחב אלא אף צומצם עקב הפקעות נרחבות וכן לא הוקם ולו יישוב ערבי אחד. מאז קום המדינה הופקעו ו/או הועברו קרקעות רבות לחזקת המדינה ו/או לבעלותה ו/או לחזקת גופים ציוניים אשר מיועדים, על פי הגדרתם, לשרת את האוכלוסייה היהודית בלבד, כגון הסוכנות היהודית והקרן קיימת לישראל. תוצאתה של מדיניות זו היתה השליטה של המדינה על הרוב המכריע (93%) של הקרקעות במדינה וניהולם לטובת האינטרסים של הרוב היהודי במדינה. ועדת החקירה הממלכתית לבירור ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000 (להלן: "ועדת אור") התייחסה לנושא זה והבהירה:

"פעולות ההפקעה היו רתומות בבירור ובמוצהר לאינטרסים של הרוב היהודי. האדמות הועברו לידי גופים, כמו הקרן קיימת, המיועדת על פי הגדרתה לשרת את ההתיישבות היהודית, או מינהל מקרקעי ישראל, אשר על פי דפוסי ניהולו שירת אותו יעד"¹⁴

13. שליטה זו הופכת את הרשויות ואת מדיניות הממשלה בעניין למכריעים הבלעדיים בנושא חלוקת משאבי קרקע אלה. הדבר מעניק כוח רב למדינה ועליה לנהוג בו בזהירות, בהגינות, בשוויון ומתוך שקילת שיקולים של חלוקה צודקת של משאבים והבטחת פיתוח בר קיימא (Sustainable Development) של כלל האוכלוסייה במדינה.

14. על אף זאת, מדיניות המקרקעין בישראל התאפיינה בין היתר בהקצאה של זכויות במקרקעין בצורה סלקטיבית ומפלה על בסיס לאום וזאת לטובת האוכלוסייה היהודית.¹⁵ לשם כך פותחו מנגנונים להדרת אזרחים ערבים מהמרחב. מנגנונים אלה כוללים, בין היתר, ועדות קבלה במושבים, בקיבוצים וביישובים קהילתיים; איסור העברת נכסים בבעלות קק"ל ללא יהודים;¹⁶ הקצאה יעודית לאוכלוסייה היהודית חרדית; אי הכרה בעשרות יישובים ערביים בלתי מוכרים בנגב; הימנעות מהקצאת קרקעות לסיפוק צרכי הפיתוח ביישובים הערביים וכד'. מדיניות זו

¹² עניין עמותת עם חופשי, לעיל ה"ש 9, בעמ' 509.

¹³ בנבשתי, לעיל ה"ש 11, בעמ' 787.

¹⁴ ועדת החקירה הממלכתית לבירור ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000 דין וחשבון כרך א 42 (2003).

¹⁵ אלכסנדר (סנדי) קדר "מחוזות החולשה: המשפט הישראלי והמרחב האתנו-לאומי בישראל" **מדינה וחברה** 4 (1) 845 (2004); אורן יפתחאל ואלכסנדר (סנדי) קדר "על עוצמה ואדמה: משטר המקרקעין הישראלי" **תיאוריה וביקורת** 16, 67 (2000).

¹⁶ מדיניות זו היא נושא עתירה במסגרת בג"ץ 9205/047452/04 **אבו ריא נ' מינהל מקרקעי ישראל-מחוז צפון**.

הובילה לכך, שמבין 1049 היישובים הקיימים במדינת ישראל, 927 יישובים מוגדרים על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כ"יישובים יהודיים", דהיינו יישובים אשר הרוב המכריע של תושביהם הינם יהודים.¹⁷ מבין אלה, 713 הם מושבים, קיבוצים ויישובים קהילתיים אשר המגורים בהם מותנים בעמידה בדרישות של ועדות קבלה.¹⁸

15. לאור האמור לעיל, נוצרה ביישובים הערביים מצוקת דיור חריפה ביותר המתבטאת, בין היתר, במחסור שנתי של 5,000 יחידות דיור. אך למרות מצוקה חריפה זו, הפלייתם של היישובים הערביים לרעה ממשיכה גם בהקצאה של קרקע לבניית יחידות דיור חדשות על ידי רשות מקרקעי ישראל, כך למשל בשנת 2014, חלקם עמד על כ- 4.6% מהיצע יחידות הדיור החדשות שהוצעו על ידי הרשות.¹⁹ ועל פי סקר שנערך על ידי המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי, בשנים 2005-2009 רשות מקרקעי ישראל סיפקה לאוכלוסייה הערבית רק 21% מהקרקע הדרושה לבניית יחידות הדיור החסרות (כ- 55,000 יח"ד חסרות) בעוד שהרשות סיפקה 63% מהאדמות הנדרשות לבניית יחידות הדיור החסרות לאוכלוסייה היהודית (כ- 217,000 יח"ד).²⁰

16. ועדת החקירה הממלכתית לביורר ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000, התייחסה לנושא חשוב זה בציינה:

"בחמישים השנים הראשונות למדינה גדלה האוכלוסייה הערבית פי שבעה לערך. במקביל, נשאר השטח המאפשר בנייה למגורים בעיקרו כמעט ללא שינוי. כתוצאה מכך גדלה הצפיפות ביישובים הערביים במידה ניכרת. מצוקת השטחים לבנייה פגעה קשות בזוגות צעירים שחיפשו להם דיור. הבנייה הציבורית לא סייעה להם באופן משמעותי. יישובים חדשים לא קמו (להוציא את יישובי הבדווים) וקרקעות מינהל לא שוחררו בדרך כלל לבנייה ביישובים ערביים. האזרחים הערבים גם לא זכו לתנאים שווים בקבלת משכנתאות, שכן רובם לא היו יוצאי צבא. תושבי יישובים ערביים שביקשו לבנות על אדמות בבעלותם, שנכללו בשטחי רשויות אזוריות יהודיות שכנות, נחסמו על ידי חוקי רשויות אלה"²¹

17. לאור האמור לעיל, ברור לכל כי הפלסטינים אזרחי ישראל סבלו, ועודם סובלים, ממדיניות מפלה בכל הקשור לקרקעות ודיור כך שצרכיהם הינם רחוקים מלקבל מענה. הגדרת קבוצת הדתיים כקבוצה ייחודית הזכאית להקצאה ייעודית, הקצאה שמטבעם של דברים מדירה את הפלסטינים, וחוסמת בפניהם שטחים נוספים, מוסיפה חטא על פשע ומגדילה את הפערים התהומיים הקיימים בין האוכלוסייה הערבית ליהודית בעניין זה.

18. בנסיבות אלה, הקצאה ייעודית של קרקע לדתיים אינה נעשית לפי עקרונות זהים לכלל האוכלוסייה ואינה שוקלת - או למצער אינה נותנת משקל ראוי - לכל השיקולים הרלבנטיים הנוגעים לצרכי הקבוצות האחרות, במיוחד הפלסטינים אזרחי ישראל, ולהשלכות החלטה כזו

¹⁷ עיבוד נתוני השנתון הסטטיסטי לישראל 2105, טבלה 2.16 (ללא ההתנחלויות ביהודה ושומרון וברמת הגולן).

¹⁸ עיבוד נתוני השנתון הסטטיסטי לישראל 2015, טבלה 2.18 (ללא ההתנחלויות ביהודה ושומרון וברמת הגולן).

¹⁹ ראו: עדאלה לא "כשלים" אלא מכשולים - תגובות עדאלה לדו"ח מבקר המדינה בנושא משבר הדיור (2015) והמקורות המוזכרים שם:

www.adalah.org/uploads/Adalah_Housing_report_response_to_state_controller_April_2015.pdf

²⁰ המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי "מחקר מעל"א: ממ"י סיפק רק 21% מחלקות האדמה הנדרשות לכסות את

המחסור ביחידות הדיור ביישובים הערביים" 10.03.2010 www.ac-ap.org/heb/?mod=articles&ID=492#.Vo-3gPI9670.

²¹ ועדת אור, לעיל ה"ש 14, בעמ' 43-44.

עליהם ומשכך אינה שוויונית. הקצאה מעין זו אף מנוגדת לעקרונות של צדק חלוקתי וצדק מתקן.

ה. הקצאה ייעודית כזו צריכה להיות בהסדר ראשוני שיעמוד במבחני פסקת ההגבלה:

19. בהיות התכנית המוצעת פוגעת בעקרון השוויון ומכיוון שאינה נתמכת על ידי פסיקה עליונה, היא מצריכה עיגון בהסדר ראשוני, דהיינו בחקיקה ראשית שגם היא חייבת להיות לתכלית ראויה ומידתית. הלכה פסוקה היא שפגיעה בזכויות יסוד וכן הסדרת נושאים הנוגעים לחיי הפרטים בחברה חייבת להיעשות בחקיקה ראשית, ספציפית וישירה ועם אמות מידה קבועות וברורות ליישום.²²
20. וגם אם מדיניות זו תעוגן בחקיקה ראשית, היא חייבת להיות כאמור לתכלית ראויה, דבר שהתכנית הנדונה לא מקיימת.
21. בנוסף, התכנית הנדונה אינה מידתית. ראשית, אין קשר רציונאלי בין ההקצאה הייעודית למטרה לשמה מותרת הקצאה מעין זו – שמירה על הייחוד של קבוצת מיעוט; שנית, קבוצה זו מצליחה לשמור על תרבותה ואופייה בצורה עצמאית מבלי שנדרשת המדינה לעשות שימוש בכוחה המקצה והמדיר ועל כן הקצאה זו אינה האמצעי שפגיעתו בזכויות פחותה. שלישית, הפגיעה בעקרון השוויון וההדרה של קבוצות מיעוט אחרות על כל הפגיעה בכבוד האדם שהיא טומנת בחובה עולה לאין שיעור על התועלת שיש בפרקטיקה זו, אם בכלל.

לסיכום

22. הקבוצה היהודית-דתית אינה עומדת בתנאים שנקבעו בפסיקה להכרה בקבוצה ייחודית ועל כן אינה זכאית להקצאה ייעודית של קרקעות למגורים מופרדים והומוגניים ולפיכך הקצאה מעין זו מפלה, סותרת את עקרונות הצדק החלוקתי והמתקן ואינה לתכלית ראויה. מכל מקום, פגיעה כזו בשוויון צריכה להיעשות בחקיקה ראשית תוך התאמתה למבחני פסקת ההגבלה שבחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו.
23. לאור כל האמור לעיל, נבקשכם להתנגד להצעה להחכיר או לשווק קרקעות בצורה ייעודית לציבור היהודי-דתי ולא לאשרה.

בכבוד רב,

מאיסאנה מוראני, עו"ד

²² ראו לעניין זה: בג"צ 11163/03 ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' ראש הממשלה (פורסם במאגרים, 27.02.2006); בג"צ 5100/94 הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' שירות הביטחון הכללי, פ"ד נג (4) 817 (1999); בג"צ 3267/97 רובינשטיין נ' שר הביטחון, פ"ד נב(5) 481, 525-526 (1998); עניין עמותת שיח חדש, לעיל ה"ש 1.

נספח א'

רשימה לדוגמה של מכרזים בהם צוין כי היישוב בו נמצאים המקרקעין נשוא המכרז הינו "יישוב המקיים אורח חיים של שומרי דת ומסרות ישראל":

מספר מכרז	יישוב	סוג	יחידות דיור
330/2013/ים	אלומה	בניה רוויה ובנייה טורית	103
331/2013/ים	אלומה	בניה עצמית	12
362/2013/ים	אבן שמואל	בנה ביתך לנכים הרשמה והגרלה	28
379/2013/ים	אבן שמואל	בניה עצמית	38
262/2014/ים	אבן שמואל	בנה ביתך לנכים הרשמה והגרלה	10
263/2014/ים	אבן שמואל	בניה עצמית	15
279/2014/ים	אלומה	בניה עצמית	41
281/2014/ים	אלמה	בניה טורית	22
284/2014/ים	אלמה	בניה רוויה	100
19/2015/ים	זבדיאל	בנייה עצמית	5
33/2015/ים	אלומה	בניה ביתך לנכים הרשמה והגרלה	5
53/2015/ים	אבן שמואל	בנייה עצמית	10
118/2015/ים	ניצן	בנייה עצמית	15
130/2015/ים	באר גנים	בנייה עצמית	105
149/2015/ים	מרכז שפירא	בנייה עצמית	70
150/2015/ים	מרכז שפירא	בנייה עצמית	48
151/2015/ים	מרכז שפירא	מחיר למשתכן	30
221/2015/ים	זבדיאל	בנייה עצמית	1